



Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
NIILO JÄÄSKINEN
föredraget den 23 april 2015¹

Mål C-69/14

**Dragoș Constantin Târșia
mot**

Statul român

Serviciul public comunitar regim permise de conducere și înmatriculare a autovehiculelor

(begäran om förhandsavgörande från Tribunalul, Sibiu (Rumänien))

”Lagstiftning i en medlemsstat som gör det möjligt att ompröva lagakraftvunna (domstols)avgöranden som strider mot unionsrätten i förvaltningsmål men inte i tvistemål — Ansökan om resning avseende ett slutgiltigt beslut angående utsläppsskatt för motorfordon som meddelats i ett tvistemål — Rättskraft — Effektivitetsprincipen och likvärdighetsprincipen — Artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna”

I – Inledning

1. År 2007 väckte Dragoș Constantin Târșia talan vid en rumänsk allmän domstol och yrkade på återbetalning av en särskild skatt för motorfordon som han hade betalat för en bil som hade importerats från en annan medlemsstat. Dragoș Constantin Târșia var betalningsskyldig eftersom den aktuella statliga myndigheten för att registrera fordonet i Rumänien krävde att han uppvisade bevis för att den särskilda skatten för motorfordon var betald. I april 2011 slog EU-domstolen fast i domen i målet Tatu att artikel 110 FEUF utgör hinder för att en medlemsstat inför en skatt för motorfordon när de registreras för första gången i denna medlemsstat, om skatten är utformad på ett sådant sätt att den avskräcker personer från att i nämnda medlemsstat sätta begagnade fordon i trafik som köpts i andra medlemsstater, utan att skatten för den delen avskräcker personer från att köpa begagnade fordon med samma ålder och i samma skick på den inhemska marknaden.²

2. Innan domen i målet Tatu meddelades hade Dragoș Constantin Târșias begäran om återbetalning av den del av den särskilda skatten som motsvarade utsläppsskatten avslagits i en tvistemålsdom som vunnit laga kraft enligt rumänsk rätt. Dragoș Constantin Târșia hävdar därför att han enligt unionsrätten är tvungen att ges möjlighet att erhålla återbetalning av skatten, framför allt eftersom den rumänska lagstiftningen föreskriver ett undantag från principen om rättskraft för domar som visar sig strida mot unionsrätten, dock endast för domar i förvaltningsmål.

1 — Originalspråk: engelska.

2 — Dom Tatu C-402/09, EU:C:2011:219.

3. Enligt domstolens fasta praxis ska skatter som uppburits i strid med unionsrätten, och belopp som betalats till staten eller som innehållits av denna och som har en direkt koppling till denna skatt, återbetalas jämte ränta så att situationen återställs såsom den förelåg innan skatten uppbars.³ Samtidigt har domstolen emellertid medgett att principen om rättskraft, som är fast förankrad i alla medlemsstaters rättssystem, och i unionsrätten,⁴ gäller för nationella domstolars domar som vunnit laga kraft, även om de visar sig strida mot unionsrätten.⁵ Detta innebär att återbetalning av sådana skatter i vissa situationer (lagligen) kan nekas.

4. På grund av de begränsningar som unionsrätten innebär för medlemsstaternas processuella autonomi måste – om det i nationell rätt görs undantag från principen om rättskraft genom att i vissa situationer tillåta omprövning av lagakraftvunna domar – ett sådant undantag även kunna tillämpas om den lagakraftvunna domen strider mot unionsrätten.⁶

5. I förevarande mål ges domstolen således en möjlighet att utveckla sin rättspraxis om förhållandet mellan rättskraft och unionsrättens företräde. Domstolen ska framför allt göra en bedömning av detta förhållande mot bakgrund av principen om lojalt samarbete i artikel 4.3 FEU, diverse bestämmelser i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, bland annat rätten till effektivt rättsmedel i artikel 47 och likhet inför lagen i artikel 20, tillsammans med de konventionella grunder med stöd av vilka det har ifrågasatts huruvida nationella rättskraftsbestämmelser är förenliga med unionsrätten, det vill säga likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen.⁷

II – Tillämpliga bestämmelser

6. I artikel 148 i den rumänska konstitutionen⁸ erkänns unionsrättens företräde, och parlamentet, Rumäniens president, regeringen och domstolarna åläggs att garantera detta.

7. Artikel 322 i den rumänska civilprocesslagen⁹ har följande lydelse:

”Ansökan om resning avseende en dom som har vunnit laga kraft efter det att den har överklagats eller därför att den inte har överklagats och av en dom i mål där överklagandeinstansen har meddelat dom efter sakprövning kan inges i följande fall:

[...]9 Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har konstaterat en kränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna till följd av ett rättsligt avgörande, och de allvarliga följderna av denna kränkning kvarstår och kan inte åtgärdas annat än om domen ändras.

3 — Dom Manea (C-76/14, EU:C:2015:216), punkterna 46 och 50. Se även dom Nicula (C-331/13, EU:C:2014:2285), punkterna 27 och 28 och där angiven rättspraxis..

4 — Domstolen har också bekräftat att principen om rättskraft gäller dess egna domar. Se, exempelvis, dom kommissionen/Luxemburg (C-526/08, EU:C:2010:379), punkt 27, dom ThyssenKrupp Nirosta/kommissionen (C-352/09 P, EU:C:2011:191), punkt 123.

5 — Se framför allt dom Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067), dom Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506), dom Kempter (C-2/06, EU:C:2008:78), dom Lucchini (C-119/05, EU:C:2007:434), dom i-21 Germany och Arcor (C-392/04 och C-422/04, EU:C:2006:586), dom Kapferer (C-234/04, EU:C:2006:178), dom Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17). För rättskraft och skiljedomstolsförfaranden se dom Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269), dom Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615). Se även det resonemang om rättskraftens relevans för utvecklingen av bestämmelser om skadestånd för den skada som en rättslig myndighet i en medlemsstat har vållat genom en överträdelse unionsrätten som fördes i domen Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513).

6 — Exempelvis dom Kapferer (C-234/04, EU:C:2006:178), punkt 22 och där angiven rättspraxis, dom Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067), punkt 62.

7 — Se mer nyligen dom Impresa Pizzarotti (EU:C:2014:2067).

8 — Konstitution av den 21 november 1991, ändrad och kompletterad av lag nr 429/2003, på nytt offentliggjord i *Monitorul Oficial al României* nr 767 av den 31 oktober 2003.

9 — Codul de procedură civilă, utfärdad genom dekret av den 9 september 1869, på nytt offentliggjord i *Monitorul Oficial al României*, del 1, nr 45 av den 24 februari 1948, i sin ändrade och kompletterade lydelse, i kraft fram till och med den 15 februari 2013.

10 Efter det att domen har vunnit laga kraft har Curte Constituțională (författningsdomstolen) fattat beslut om den i målet framställda invändningen [om grundlagsstridighet] och slagit fast att lagen, dekretet eller en särskild lagbestämmelse, ett dekret som är föremål för invändningen, eller andra bestämmelser i den överklagade rättshandlingen, vilka inte kan frikopplas från de bestämmelser som nämns i begäran om hänskjutande till Curte Constituțională, är författningsstridiga.”

8. I artikel 21.1 i lag nr 554/2004 om förvaltningsmål¹⁰ anges att ”de former av talan som anges i civilprocesslagen kan väckas mot oåterkalleliga och slutgiltiga beslut som meddelats av förvaltningsmyndigheter.”

9. Artikel 21.2 i lag nr 554/2004¹¹ har följande lydelse: ”Utöver de skäl som stadgas i civilprocesslagen utgör det skäl för resning att meddela en slutgiltig och oåterkallelig dom i strid med principen om gemenskapsrättens företräde enligt artikel 148.2 jämförd med artikel 20.2 i Rumäniens konstitution, i dess ändrade lydelse.”

10. I enlighet med artikel 175.1 i den rumänska taxeringsprocesslagen¹² kan en begäran om omprövning inges mot alla skattekrav och även mot alla förvaltningsbeslut som fattas av skattemyndigheten. Att en begäran om omprövning är en form av internt förvaltningsbesvär hindrar inte dem som drabbats av skattemyndighetens förvaltningsbeslut, eller myndighetens underlåtenhet att fatta ett beslut, från att utöva sin lagstadgade rätt till domstolsprövning. Ett beslut som fattats av en behörig myndighet på grund av en begäran om omprövning av ett skattekrav kan enligt artikel 188.2 i taxeringsprocesslagen angripas vid en behörig förvaltningsdomstol.

11. Genom Ordonanța de urgență a Guvernului (OUG) nr 50/2008 infördes en skatt (benämnd utsläppsskatt) för motorfordon i kategorierna M1–M3 och N1–N3.¹³

III – Bakgrund, tolkningsfrågan och förfarandet vid domstolen

12. Den 3 maj 2007 köpte sökanden i det nationella målet, Dragoș Constantin Târșia, en bil som tidigare hade registrerats i Frankrike. För att registrera motorfordonet i Rumänien krävdes vid den aktuella tidpunkten, som nämnts ovan, uppvisande av bevis för att den särskilda skatten för motorfordon var betald. Motorfordonet registrerades den 6 juni 2007, efter det att Dragoș Constantin Târșia den 5 juni 2007 hade betalat 6 899,51 rumänska lei (RON) i särskild skatt för motorfordon.

10 — Legea contenciosului administrative nr 554 av den 2 december 2004, offentliggjord i *Monitorul Oficial al României* nr 1154 av den 7 december 2004, i dess ändrade och kompletterade lydelse.

11 — Antagen genom artikel 1.30 i lag nr 262/2007, offentliggjord i *Monitorul Oficial al României* nr 510 av den 30 juli 2007, och upphävd genom lag nr 299/2011, offentliggjord i *Monitorul Oficial al României* nr 916 av den 22 december 2011. Sistnämnda lag förklarades författningsstridig genom Curtea Constituționalăs dom nr 1039/2012.

12 — Antagen genom regeringsdekret nr 92 av den 24 december 2003. Lagen offentliggjordes på nytt i *Monitorul Oficial al României* nr 513 av den 31 juli 2007, i sin ändrade lydelse, och kompletterades senare.

13 — I artikel 3 i brådskande regeringsdekret nr 50/2008 om införande av en utsläppsskatt för motorfordon (Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 50/2008 pentru instituirea taxei pe poluare pentru autovehicule) av den 21 april 2008 (*Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr 327, av den 25 april 2008) (nedan kallat OUG nr 50/2008), som trädde i kraft den 1 juli 2008, införs en utsläppsskatt för fordon i kategorierna M1–M3 respektive N1–N3. Kategori ”M” består av ”motorfordon med minst fyra hjul, konstruerade och byggda för persontransport”. Kategori ”N” består av ”motorfordon med minst fyra hjul, konstruerade och byggda för varutransport”. Se även bilaga II till Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/46/EG av den 5 september 2007 om fastställande av en ram för godkännande av motorfordon och släpvagnar till dessa fordon samt av system, komponenter och separata tekniska enheter som är avsedda för sådana fordon (Ramdirektiv) (EUT L 263, s. 1).

13. Sökanden väckte talan vid en allmän domstol och begärde återbetalning av skatten med motiveringen att den påförda skatten stred mot artikel 90 EG [nu artikel 110 FEUF] eftersom den utgjorde en diskriminerande intern skatt på varor från andra medlemsstater som var avsevärt högre än de skatter som togs ut på liknande inhemska varor. Genom tvistemålsdom nr 6553/2007 biföll Judecătoria Sibiu (distriktsdomstolen i Sibiu) talan och förpliktade den rumänska staten att återbetala skatten.

14. Den rumänska staten överklagade dock denna dom. Genom beslut nr 401/2008 av Tribunalul Sibius (regional domstol i Sibiu) fastställdes domen och den rumänska staten förpliktades att endast återbetala en del av den påförda skatten, nämligen skillnaden mellan det belopp som hade betalats den 5 juni 2007 i särskild skatt för motorfordon, och den skatt som hade beräknats enligt OUG nr 50/2008 och dess utsläppsskatt för motorfordon.¹⁴

15. Den 29 september 2011 ingav Dragoş Constantin Târşia en resningsansökan angående beslut nr 401/2008 till Tribunalul Sibiu, med stöd av bestämmelserna i artikel 21.2 i lag nr 554/2004, och domstolens dom av den 7 april 2011 i det ovannämnda målet Tatu, C-402/09, EU:C:2011:219, i vilken domstolen hade förklarat att artikel 110 FEUF innebar att en skatt såsom den utsläppsskatt för motorfordon som införts genom OUG nr 50/2008 stred mot unionsrätten. Dragoş Constantin Târşia gjorde gällande att han hade rätt till återbetalning av alla erlagda skatter på grund av unionsrättens företräde och domstolens argument i domen i målet Tatu.

16. Enligt begäran om förhandsavgörande var det i det skedet av förfarandet inte möjligt att överklaga beslut nr 401/2008 med hjälp av ordinära rättsmedel. I tvistemål finns inget rättsmedel för resning som liknar artikel 21.2 i lag nr 554/2004 rörande lagakraftvunna domar som åsidosätter principen om unionsrättens företräde. Tribunalul Sibiu konstaterade således att den med stöd av artikel 267 FEUF var tvungen att hänskjuta följande tolkningsfråga till domstolen:

”Kan artiklarna 17, 20, 21 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen, artikel 110 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och principen om rättssäkerhet som är fastställd i [unions]rätten inklusive domstolens praxis tolkas så, att de utgör hinder för en medlemsstats bestämmelser – såsom artikel 21.2 i lag nr 554/2004 – enligt vilka upphävande av nationella domstolsavgöranden endast är möjligt i förvaltningsmål när det är fråga om ett åsidosättande av principen om [unions]rättens företräde, medan nationella domstolsavgöranden i andra förfaranden än förvaltningsmål (tvistemål och brottmål) inte kan upphävas även om dessa avgöranden innebär ett åsidosättande av samma princip om [unions]rättens företräde?”

17. Dragoş Constantin Târşia, den rumänska regeringen, den polska regeringen och kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden. Med undantag av Polen deltog samtliga i den förhandling som hölls den 27 januari 2015.

IV – Upptagande till sakprövning

18. Enligt min mening kan tolkningsfrågan inte tas upp till sakprövning i den del där den hänskjutande domstolen önskar få klarhet i huruvida avsaknaden av en möjlighet att ändra brottmålsdomar, när principen om unionsrättens företräde har åsidosatts, är oförenlig med unionsrätten.¹⁵

14 — Enligt Rumäniens skriftliga yttrande ingav Dragoş Constantin Târşia den 13 juni 2008 en extraordinär begäran om ogiltigförklaring av tvistemålsavgörande nr 401/2008, vilken dock drogs tillbaka den 24 september 2008. Dragoş Constantin Târşia har inte bestritt detta.

15 — Den nationella domstolen hänvisar även till artikel 17 (om rätt till egendom) och artikel 21 (om icke-diskriminering) i stadgan. Dessa bestämmelser rör på långt håll de frågor som här berörs i så mening att ett skattekrav rörande återbetalning av felaktigt påförd skatt förefaller utgöra en egendomsrättighet i rumänsk rätt enligt artikel 21.1 och 21.4 i taxeringsprocesslagen, samt att utsläppsskattens rättsstridighet består i diskriminering av importerade begagnade bilar. Dessa bestämmelser är dock inte till vidare hjälp vid den rättsliga bedömningen i förevarande mål och jag har inte för avsikt att ytterligare fördjupa mig i dem.

19. Som påpekades i Polens skriftliga yttrande är denna del av frågan rent hypotetisk, eftersom tillämpningen av principen om rättskraft vid brottmål inte har något samband med föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen. Enligt fast rättspraxis kan domstolen avvisa en begäran från en nationell domstol då det är uppenbart att den begärda tolkningen av gemenskapsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller då frågorna är hypotetiska.¹⁶ Med tanke på att det nationella målet inte rör en dom som meddelats i ett brottmål kan tolkningsfrågan inte tas upp till sakprövning i den del den hänskjutande domstolen önskar få klarhet i huruvida den rumänska straffprocesslagen strider mot unionsrätten.

V – Bedömning

A – Domstolens praxis angående rättskraft

20. En nationell domstol är enligt unionsrätten inte skyldig att underlåta att tillämpa nationella processregler som leder till att avgöranden vinner laga kraft, även om ett sådant beslut skulle kunna avhjälpa ett åsidosättande av unionsrätten.¹⁷ Enligt unionsrätten kan en sökande följaktligen inte åberopa en dom från domstolen som meddelats efter det att en medlemsstats preskriptionsfrister har löpt ut för att korrigera ett fel som det eventuellt har väckts talan mot inom den angivna tidsfristen. Enligt unionsrätten skyddar principen om rättskraft således det fel som begåtts.¹⁸

21. Situationen förändras emellertid om det enligt en norm i en *medlemsstats nationella lagstiftning* får göras undantag från principen om rättskraft. Om så är fallet måste detta undantag vara tillämpligt på beslut rörande unionsrätten som är analoga med de rent inhemska krav som undantaget är tillämpligt på. Medlemsstatens undantag från principen om rättskraft får dessutom inte vara utformat på ett sätt som i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten.¹⁹

22. Domstolen har exempelvis slagit fast att undantagen från principen om rättskraft i en medlemsstats rättssystem av rättssäkerhetshänsyn kan bli föremål för rimliga tidsfrister för att väcka talan. Sådana tidsfrister gör det emellertid inte praktiskt omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten.²⁰

16 — Dom Érsekcsanádi Mezőgazdasági (C-56/13, EU:C:2014:352), punkt 36 och där angiven rättspraxis.

17 — Dom Kapferer (EU:C:2006:178), punkt 21. Denna bestämmelse är starkt knuten till skyldigheten för sökande som åberopar rättigheter som följer av unionsrätten att iakttä de rimliga tidsfrister för att väcka talan som fastställts i medlemsstaternas nationella lagstiftning. Den omständigheten att domstolen har slagit fast att unionsrätten har åsidosatts saknar med andra ord betydelse för när preskriptionsfristen börjar löpa. Avsteg från nämnda skyldighet kan endast göras om den instans som har handlat fel har avskräckt sökanden från att väcka talan i tid. Se dom Iaia m.fl. (C-452/09, EU:C:2011:323), punkterna 17, 18, 21 och 22 och där angiven rättspraxis.

18 — Se, för ett liknande resonemang, generaladvokaten Geelhoeds förslag till avgörande Lucchini (C-119/05, EU:C:2006:576), punkt 46.

19 — Dom Kapferer (C-234/04, EU:C:2006:178), punkt 22 och där angiven rättspraxis, dom Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067), punkt 62.

20 — Dom Kempster (C-2/06, EU:C:2008:78), punkterna 58 och 59. Se, för ett liknande resonemang, dom Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269) och dom Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615).

23. När det i en tvist däremot inte har rört sig om att en sökande har åberopat ett nationellt undantag från principen om rättskraft för att göra gällande rättigheter som följer av unionsrätten, vilket är fallet i det nationella målet, utan snarare om en vädjan om en vid tolkning av medlemsstaternas rättskraftsbestämmelser för att skydda nationella domar som eventuellt strider mot unionsrätten, är det ingen överdrift att säga att domstolen har prioriterat unionsrättens företräde framför rättskraft.²¹

24. Innan jag går vidare erinrar jag om två andra vägledande domar, nämligen domarna Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17) och Köbler, C-224/01 (EU:C:2003:513). Domen i målet Kühne & Heitz rörde under vilka villkor en förvaltningsmyndighet var skyldig att ompröva ett av sina slutgiltiga beslut som stred mot en senare dom från domstolen. Domen i målet Kühne & Heitz rörde därför en beslutsprocess på en lägre nivå än den som är i fråga i det nationella målet, närmare bestämt frågan huruvida en nederländsk skattemyndighet var skyldig att ompröva ett slutgiltigt förvaltningsbeslut på grund av en senare dom från domstolen. Dessutom skiljer det målet sig från förevarande mål av liknande skäl som dem som domstolen anförde i domen i det ovannämnda målet Kapferer.²²

25. Domen i målet Köbler rörde medlemsstaters skyldighet att ersätta skador som åsamkats av den högsta rättsliga instansen i den nationella rättshierarkin, i det aktuella fallet i Österrike, på grund av att domen i fråga var oförenlig med unionsrätten. Domen i målet Köbler avser därför endast en sådan situation som kan uppstå *efter* det nationella förfarandet, det vill säga om Dragoş Constantin Târşia, om det visar sig omöjligt att erhålla återbetalning av utsläppsskatten, eventuellt väcker en skadeståndstalan mot den rumänska staten.²³

26. Som framgår av ovannämnda bedömning finns det ingen tidigare dom från domstolen som behandlar en situation som är identisk med Dragoş Constantin Târşias situation. Även om rättsfrågorna i det nationella målet måste lösas i ljuset av domstolens praxis angående rättskraft ska de först och främst bedömas med hänvisning till de unionsrättsliga principer som rör rätten till effektiva rättsmedel. Jag övergår nu till att behandla dessa frågor

21 — Se dom *Impresa Pizzarotti* (C-213/13, EU:C:2014:2067), dom *Fallimento Olimpiclub* (C-2/08, EU:C:2009:506), dom *Lucchini* (C-119/05, EU:C:2007:434). I punkt 62 i domen i målet *Lucchini* förklarade domstolen exempelvis att "bedömningen av huruvida stödåtgärder är förenliga, eller en stödordning förenlig, med den gemensamma marknaden omfattas av kommissionens exklusiva behörighet, vars beslut kan prövas av domstolen. Denna regel är bindande i den nationella rättsordningen på grund av principen om gemenskapsrättens företräde." I punkt 61 i domen i målet *Impresa Pizzarotti* konstaterade domstolen att "[domen i målet *Lucchini*] rörde en alldeles speciell situation, i vilken principer om kompetensfördelningen mellan medlemsstaterna och Europeiska unionen vad gäller statligt stöd var aktuella."

22 — I punkt 23 i domen *Kapferer* (C-234/04, EU:C:2006:178), konstaterade domstolen följande: "Även om de principer som slogs fast i [domen i målet *Kühne & Heitz*] skulle kunna överföras på en situation som, i likhet med den i förevarande mål, rör ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, anges i samma dom att skyldigheten för det aktuella organet att enligt artikel 10 EG ompröva ett slutgiltigt beslut som tycks ha fattats i strid med gemenskapsrätten bland annat förutsätter att organet i fråga har behörighet enligt nationell rätt att ompröva detta beslut (se punkterna 26 och 28 i nämnda dom). I förevarande fall räcker det att nämna att det framgår av beslutet om hänskjutande att nämnda villkor inte är uppfyllt."

23 — Här är det lämpligt att nämna två exempel från finsk rättspraxis. Högsta förvaltningsdomstolen beslutade år 2013 att en talan om återbetalning av mervärdesskatt som tagits ut på skatt för motorfordon, i strid med domstolens tolkning i domen *kommissionen/Finland* (C-10/08, EU:C:2009:171), inte kunde väckas efter det att den i skatteärenden allmänt tillämpliga fristen på fem år hade löpt ut (se KHO 2013:199). Högsta domstolen var däremot av uppfattningen att en sådan beskattning etablerade statens skadeståndsansvar i enlighet med den rättspraxis som följer av domen i målet *Francovich* (se KKO 2013:58).

B – *Bedömning av de omtvistade nationella bestämmelserna för förenlighet med unionsrätten*

1. Ger den rumänska processlagen ett effektivt domstolsskydd för de ifrågavarande rättigheter som följer av unionsrätten?

27. Jag erinrar om att i förevarande mål tillhandahåller den rumänska rättsordningen ett särskilt förfarande för att lämna lagakraftvunna domar utan avseende som, till följd av domstolens senare praxis, visar sig strida mot unionsrätten. Detta förfarande är emellertid begränsat till domar i förvaltningsmål. Det kan inte användas för att upphäva domar i tvistemål. Detta gäller även om det i den rumänska lagstiftningen också föreskrivs att domar i tvistemål som senare visar sig strida mot den rumänska konstitutionen, på grund av en (senare) dom från den rumänska författningsdomstolen, också kan lämnas utan avseende.

28. Det är viktigt att redan från början fundera över räckvidden för den skyldighet att tillhandahålla nära samarbete i artikel 4.3 FEU som medlemsstaterna, inklusive deras domstolar, omfattas av. Enligt denna artikel ska de ”vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som följer av fördragen ” och ”avstå från varje åtgärd som kan äventyra fullgörandet av unionens mål”. Denna skyldighet ska läsas tillsammans artikel 19.1 andra stycket FEU. Detta stycke har följande lydelse: ”Medlemsstaterna ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.”

29. Domstolen har slagit fast att ”[b]eträffande de rättsmedel som medlemsstaterna ska föreskriva ... är inte syftet med vare sig EUF-fördraget eller artikel 19 FEU att skapa några andra former av rättsliga förfaranden vid de nationella domstolarna, i syfte att upprätthålla unionsrätten, än de som redan föreskrivs i den nationella rätten.”²⁴ Domstolen har tillagt att ”[a]nnorlunda förhåller det sig endast om det av den nationella rättsordningens *systematik* framgår att det inte finns något rättsmedel som ens prejudiciellt ger möjlighet att säkerställa skyddet för enskildas rättigheter enligt unionsrätten, eller om det enda rättsmedlet som står till buds vore att de enskilda tvingades bryta mot gällande rätt.”²⁵ (Min kursivering).

30. Enligt artikel 47.1 i stadgan har var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter kränkts dessutom rätt till ett effektivt rättsmedel. Det råder ingen tvekan om att de rumänska myndigheterna tillämpade unionsrätten i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan när återbetalning av den särskilda fordonsskatten delvis nekades i strid med artikel 110 FEUF. Kravet på samband mellan föremålet för de åtgärder som medlemsstaten vidtagit och materiella bestämmelser i unionsrätten²⁶ ska anses uppfyllt om en medlemsstat påför skatter i strid med unionens primär- eller sekundärrätt. Domstolens praxis bekräftar dessutom att när en enskild använder sig av rättsmedel för att avhjälpa ett åsidosättande av unionsrätten till följd av en medlemsstats tillämpning av densamma är medlemstaternas domstolar bundna av alla krav som anges i artikel 47 i stadgan.²⁷

31. Jag erinrar om att i avsaknad av unionsrättsliga föreskrifter på området för återbetalning av nationell skatt som felaktigt påförts, ankommer det på varje medlemsstats interna rättsordning att, enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi, ange vilka domstolar som är behöriga och att fastställa de processuella regler som gäller för talan som syftar till att säkerställa skyddet för

24 — Dom Inuit Tapiriit Kanatami m.fl./parlamentet och rådet (C-583/11 P, EU:C:2013:625) punkt 103, som hänvisar till dom Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punkt 40.

25 — Dom Inuit Tapiriit Kanatami m.fl./parlamentet och rådet (C-583/11 P, EU:C:2013:625), punkt 104.

26 — Dom Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105), punkt 24.

27 — Dom DEB (C-279/09, EU:C:2010:811).

enskildas rättigheter enligt unionsrätten. Medlemsstaterna bär likväl ansvaret för att dessa rättigheter i varje enskilt fall tillförsäkras ett effektivt skydd. De detaljerade processuella regler som gäller för talan som syftar till att säkerställa skyddet för enskildas rättigheter enligt unionsrätten får inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten.²⁸

32. I det avseendet ger den rumänska lagstiftningen, och närmare bestämt taxeringsprocesslagen, enskilda rätt att vända sig till förvaltnings- och skattedomstolar, eller i förekommande fall avdelningar för förvaltnings- eller skattemål vid appellationsdomstolar,²⁹ för att överklaga beslut från skattemyndigheterna, inklusive yrka på återbetalning av olagligt påförda skatter.³⁰ Dessa möjligheter till domstolsprövning tycks även gälla i situationer där skattebeslut överklagas med hänvisning till rättigheter som följer av unionsrätten. Den rumänska lagstiftningen säkerställer således *prima facie* ett effektivt domstolskydd vad gäller dessa rättigheter.

33. Artikel 21.2 i lag nr 5454/2004 om förvaltningsmål gör det dessutom möjligt att lämna förvaltningsmyndigheters slutgiltiga beslut utan avseende när dessa visar sig strida mot unionsrätten på grund av en senare dom från domstolen. Mot bakgrund av domstolens ovannämnda praxis rörande den specifika frågan om rättskraft går detta längre än vad som krävs enligt unionsrätten.³¹

2. Unionsrättsliga frågor till följd av oklarheter i den relevanta rumänska processlagen

34. Som jag nämnt ovan måste dock *alla* nationella processuella regler som är relevanta för genomförandet av unionsrätten, inbegripet undantag från principen om rättskraft, iaktta rätten till ett effektivt rättsmedel, samt effektivitetsprincipen och likvärdighetsprincipen. Problemet i förevarande mål uppstår till följd av den oklarhet som visade sig finnas i den rumänska processlagen vid den materiella tidpunkt då Dragoş Constantin Târşia väckte talan vid en allmän domstol angående återbetalning av den särskilda skatten för motorfordon som han hade betalat i juni 2007.³²

35. Enligt min mening kan det diskuteras huruvida oklarheterna i den rumänska processlagen stred mot artikel 47 i stadgan och unionsrättsliga krav på rättssäkerhet samt kan ha gjort det i praktiken omöjligt eller överdrivet svårt att genomföra återbetalningen av den utsläppsskatt som var oförenlig med unionsrätten.

36. Jag erinrar om att det rättsliga avgörande som utgör hinder för återbetalningen av utsläppsskatten, och som utfärdades före domstolens dom Tatu (EU:C:2011:219), meddelades av en appellationsdomstol för tvistemål (Tribunalul Sibiu) i en tvistemålsprocess till följd av den rumänska statens överklagande av det tvistemålsavgörandet i första instans som hade meddelats av Judecătoria Sibiu. Det nationella målet prövas också av samma appellationsdomstol för tvistemål, det vill säga Tribunalul Sibiu.

37. Kommissionen påpekar i sitt skriftliga yttrande att denna typ av talan har väckts i Rumänien vid såväl förvaltningsdomstolar som allmänna domstolar. Mot denna bakgrund är det förvånande att den rumänska regeringen vid förhandlingen hävdade att *allmänna domstolar helt saknar behörighet att pröva sådana mål*, och att varje rumänsk allmän domstol vid vilken ett sådant mål anhängiggjorts har rätt att, eller till och med är skyldig att, *ex officio* pröva frågan huruvida den är behörig.

28 — Dom Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation (C-362/12, EU:C:2013:834), punkterna 31 och 32.

29 — Kompetensfördelningen mellan förvaltnings- och skattedomstolar och avdelningar för förvaltnings- och skattemål vid appellationsdomstolar som fattar beslut i första instans fastställs i artikel 10 i lag nr 544/2004 om förvaltningsmål.

30 — Artiklarna 21.4, 113, 175 och 188 i taxeringsprocesslagen.

31 — Se punkt 20.

32 — Av handlingarna i målet framgår inte vilket datum förfarandet inleddes.

38. Således råder det uppenbarligen viss förvirring kring vilket rättsligt förfarande som är tillämpligt på återbetalning av den aktuella skatten i förevarande mål.³³ Oavsett vilket förfarande som ska tillämpas kvarstår den omständigheten att det lagakraftvunna (rumänska) avgörandet i ett tvistemål (Tribunalul Sibius beslut nr 401/2008) om nekande av återbetalning av den del av den särskilda skatten för motorfordon som motsvarade utsläppsskatten har rättskraft. Det är på grund av denna omständighet som det rättsliga problemet i förevarande mål har uppstått.

39. Det råder därför visst tvivel om huruvida rumänska domstolar vid den relevanta tidpunkten har (eller hade) befogenhet att pröva krav på återbetalning av olagligt påförd utsläppsskatt. Min slutsats är att den rumänska lagstiftningen är oklar på den punkten. Det är detta som är problemet, särskilt i förhållande till artikel 47 i stadgan.

3. Artikel 47 i stadgan och rätten till ett effektivt rättsmedel

40. I artikel 47.1 i stadgan föreskrivs att var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i den artikeln.³⁴ Enligt förklaringarna till artikel 47 grundas första [punkten], som innehåller rätten till ett effektivt rättsskydd, på artikel 13 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europakonventionen) men skyddet är mer omfattande.³⁵ Jag konstaterar vidare att enligt artikel 52.3 i stadgan ska, i den mån som denna omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen, dessa rättigheter ha samma innebörd och räckvidd som i konventionen. Denna bestämmelse hindrar dock inte unionen från att tillförsäkra ett mer långtgående skydd.

41. Enligt rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen) angående artikel 6.1 i Europakonventionen måste systemen för domstolsprövning vara "tillräckligt konsekventa och tydliga" för att tillförsäkra den enskilde en "praktisk, effektiv rätt att få sin sak prövad" i domstol.³⁶ Om bestämmelserna är "så komplexa" att de ger upphov till "rättsosäkerhet" innebär detta en överträdelse av artikel 6.1.³⁷ Europadomstolen har även slagit fast att rättsmedel måste omgärdas av "tillräckliga skyddsåtgärder för att förhindra missförstånd kring hur de tillgängliga rättsmedlen ska användas."³⁸ Ett orimligt processuellt villkor kan dessutom leda till att en persons rätt att få sin sak prövad i domstol åsidosätts.³⁹ Europadomstolen har nyligen upprepat att "myndigheterna bör respektera och tillämpa nationell lagstiftning på ett förutsebart och konsekvent sätt" och att "de förfaranden som föreskrivs bör vara tillräckligt utvecklade och transparenta för att ge rättsäkerhet och processuell säkerhet."⁴⁰ Syftet med processuella regler är att uppfylla de uppställda målen om rättsäkerhet och korrekt rättsskipning. De ska inte "bygga upp hinder som hindrar en sökande från att få sin sak prövad av en behörig domstol".⁴¹

33 — Vid förhandlingen gjorde Constantin Târşia Dragoş gällande att Rumäniens högsta kassationsdomstol genom sitt beslut nr 24/2011 hade undanröjt denna osäkerhet innan Constantin Târşia Dragoş väckte sin andra talan och återopade undantag från principen om rättskraft, men efter det att den första talan hade väckts angående betalningen av den särskilda skatten för motorfordon.

34 — I artikel 47 föreskrivs även mer specifika former av domstolsskydd, såsom rätten att få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, att rätten till försvar iakttas och att det finns tillgång till rättshjälp.

35 — I förklaringarna anges vidare att artikel 47.2 motsvarar artikel 6.1 i Europakonventionen.

36 — De Europadomstolens dom av den 16 december 1992, De Geoffre de la Pradelle mot Frankrike, § 35, Serie A nr. 253-B. .

37 — Ibidem punkt 33. Se även Europadomstolens dom av den 11 februari 2014 i målet Maširević mot Serbien, nr. 30671/08, § 48.

38 — Europadomstolens dom av den 4 december 1995, § 37, serie A, nr 333-B.

39 — Europadomstolens dom från 2002 i målet Beles mot Tjeckien, nr 47273/99, punkterna 50 och 51. Europadomstolens dom av den 5 december 2013 i målet Omerović mot Kroatien nr 2, nr 229898, § 39, där Europadomstolen erinrade om att "en alltför strikt tolkning av en processuell regel kan frånta en sökande dennes rätt att få sin sak prövad i domstol".

40 — Europadomstolens dom av den 11 februari 2014 i målet Masirevic mot Serbien, nr 30671/08, § 50 och där angiven rättspraxis. Det målet rörde den tolkning som en högsta domstol hade gjort av en processuell regel som ledde till rättsosäkerhet, till och med för rättstillämpare. Se särskilt punkt 51.

41 — Europadomstolens dom av den 5 december 2013 i målet Omerović mot Kroatien nr 2, nr 22980/09, § 39.

42. Jag erinrar dessutom om att enligt domstolens fasta praxis utgör "[r]ättssäkerhetsprincipen [...] en allmän princip i unionsrätten som bland annat kräver att en reglering som innebär negativa konsekvenser i förhållande till enskilda är klar och exakt *samt att den enskilde kan förutse hur den kommer att tillämpas.*" (Min kursivering.)⁴²

43. Enligt min mening, och mot bakgrund av ovanstående, resulterar oklarheten kring vilket rättsligt förfarande som ska tillämpas på återbetalning av skatter som påförts i strid med unionsrätten i att artikel 47 i stadgan åsidosätts, både vad gäller rätten till ett effektivt rättsmedel och rätten till rättslig prövning. Detta gäller i ännu högre grad om ett *beslut från en allmän domstol som helt saknar behörighet kan få rättskraft* i så mening att det hindrar en enskild från att väcka talan om återbetalning vid en behörig domstol, oavsett om nämnda domstol är en allmän domstol eller en förvaltningsdomstol. Enligt min mening ankommer det i förevarande mål på den hänskjutande domstolen att göra en samlad bedömning av den rumänska processrätten vad gäller effektivt rättsskydd i samband med återbetalning av felaktigt inbetalda utsläppsskatter för motorfordon.⁴³

4. Gör de relevanta rumänska processuella reglerna det omöjligt eller överdrivet svårt att erhålla återbetalning av utsläppsskatt?

44. Domstolen har vid upprepade tillfällen slagit fast att "varje fall – i vilket frågan uppkommer huruvida en nationell processuell regel gör det omöjligt eller orimligt svårt för enskilda att utöva sina rättigheter enligt unionsrätten – måste bedömas med beaktande av regelns roll i förfarandet, förfarandets förlopp och förfarandets särdrag vid de olika nationella instanserna. Härvid ska de principer som ligger till grund för det nationella domstolssystemet beaktas, såsom skyddet för rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning".⁴⁴

45. I detta sammanhang ska det för det första påpekas att den nationella domstolen och samtliga parter som inkommit med yttranden förefaller presumera att artikel 21.2 i lag nr 554/2004 inte kan tillämpas i tvistemål. Det förefaller logiskt, förutsatt att det i den rumänska processrätten görs en strikt åtskillnad mellan olika former av rättsliga förfaranden. I så fall finns det inget utrymme att tolka bestämmelser som anger tillämpningsområdet för lag nr 554/2004 på ett sätt som gör det möjligt för allmänna domstolar att tillämpa denna lag i tvister vars materiella tillämpningsområde (*ratione materiae*) är av förvaltningsrättslig eller skatterättslig art. Om ett sådant handlingsutrymme existerade skulle det emellertid åligga den hänskjutande domstolen att tolka de relevanta nationella bestämmelserna på ett sätt som främjar förenlighet med unionsrätten.⁴⁵

46. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma huruvida de aktuella rumänska bestämmelserna gör det omöjligt eller överdrivet svårt att genomföra återbetalningen av den utsläppsskatt som påförts i strid med unionsrätten. Det räcker dock att konstatera att förvirringen kring huruvida rättsmedel avseende tvistemål eller förvaltningsrättsliga mål borde ha använts för återbetalningen av bilutsläppsskatten har fått just den konsekvensen.

5. Likvärdighetsprincipen och principen om likhet inför lagen

47. Dragoş Constantin Târşia har gjort gällande att underlåtenheten att tillämpa undantaget i artikel 21.2 i lag nr 554/2004 på rättskraft i tvistemål skulle strida både mot principen om likhet inför lagen, såsom denna beskrivs i artikel 20 i stadgan, och mot likvärdighetsprincipen.

42 — Dom Akzo Nobel Chemicals och Akros Chemicals/kommissionen (C-550/07 P, EU:C:2010:512), punkt 100 och där angiven rättspraxis.

43 — Jag erinrar likväl om att domstolen i punkt 60 i domen DEB (C-279/09, EU:C:2010:811) slog fast att principen om effektivt domstolsskydd är föremål för rimliga begränsningar. .

44 — Dom Surgicare (C-662/13, EU:C:2015:89), punkt 28 och där angiven rättspraxis.

45 — Se, exempelvis, dom Impact (C-268/06, EU:C:2008:223), punkt 54.

48. Iakttagandet av likvärdighetsprincipen förutsätter att den aktuella nationella bestämmelsen tillämpas på samma sätt på en talan som grundar sig på *åsidosättande av unionsrätten* som på en talan som grundar sig på *åsidosättande av nationell rätt* när föremålet och grunden för talan är likartade.⁴⁶

49. Enligt min mening innebär detta att unionsrätten, inom ramen för likvärdighetsprincipen, inte utgör hinder för att i rumänsk rätt ange möjligheten att göra undantag från principen om rättskraft i förvaltningsmål som rör unionsrätten, men inte i tvistemål som rör samma föremål. Enligt likvärdighetsprincipen krävs lika behandling av jämförbara krav som grundas på, å ena sidan, nationell rätt och, å andra sidan, unionsrätten, inte likvärdighet mellan olika former av förfaranden enligt nationell rätt.⁴⁷

50. I vilket fall som helst är det rimligt att tillämpa olika grunder för undantag från principen om lagakraftvunna domars rättskraft såvitt gäller slutliga avgöranden i tviste-, brott- och förvaltningsrättsliga mål.⁴⁸ Dessa domar har olika rättsverkan och de rättspolitiska aspekter som är relevanta för att definiera (eventuella) undantag från principen om rättskraft ser också olika ut. När det gäller domar i tvistemål är rättssäkerhet och stabila rättsförhållanden i form av en lagakraftvunnen dom av yttersta vikt. Villkoren för att ändra en dom i ett brottmål mot en felaktigt dömd person bör däremot inte vara för hårda. På det förvaltningsrättsliga området kan intresset av att skydda enskildas rättigheter och principen om lagenlighet motivera en mer flexibel syn på ändring av lagakraftvunna domar än vad fallet är vid domar i tvistemål.

51. Det saknas således stöd för Dragoş Constantin Târşias påstående att den omständigheten att möjligheten att göra undantag från principen om rättskraft begränsas till förvaltningsmål som rör unionsrätten strider mot principen om likhet inför lagen. Jag erinrar om att olikhet inför lagen bara kan anses förekomma om de relevanta situationerna är jämförbara.⁴⁹ Så är inte fallet vad gäller skälen för att upphäva lagakraftvunna civilrättsliga och förvaltningsrättsliga avgöranden. I situationer där domstolen vid en senare tidpunkt har meddelat en dom som gör de nationella bestämmelserna oförenliga med unionsrätten kan det vara motiverat att upphäva en lagakraftvunnen förvaltningsrättslig dom till nackdel för en medlemsstats myndighet, medan det av rättssäkerhetsskäl kan vara olämpligt att lämna en lagakraftvunnen tvistemålsdom utan avseende i vilken det fastställs ett privaträttsligt förhållande mellan två enskilda. En lagstiftningslösning som den som tillämpas i Rumänien, där denna möjlighet ges i förvaltningsmål men inte i tvistemål, strider därför inte i sig mot principen om likhet inför lagen.

52. Principen om likhet inför lagen är emellertid en annan rättsregel än likvärdighetsprincipen. Kommissionen har i sitt skriftliga yttrande påpekat att om den rumänska rättsordningen även gör det möjligt att göra undantag från principen om rättskraft i ljuset av sådan senare rättspraxis från författningsdomstolen där riktigheten i tidigare rättsliga avgöranden ifrågasätts (och som omfattar alla nationella domstolar)⁵⁰ kan likvärdighetsprincipen mycket väl innebära att samma sak ska gälla domstolsavgöranden som rör unionsrätten.⁵¹

46 — Dom Surgicare - Unidades de Saúde (C-662/13, EU:C:2015:89), punkt 30.

47 — Dom ÖBB Personenverkehr (C-417/13, EU:C:2015:38), punkt 74.

48 — Enligt tillgängliga källor förefaller de flesta nationella rättsordningar inom EU ange olika skäl för undantag från principen om rättskraft beroende på om det rör sig om tviste-, brott- eller förvaltningsmål.

49 — Jag erinrar om att enligt principen om likabehandling, vars grundläggande karaktär bekräftas i artikel 20 i stadgan, får lika situationer inte behandlas olika och olika situationer får inte behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling. Se dom Chatzi (C-149/10, EU:C:2010:534), punkterna 63 och 64 och där angiven rättspraxis.

50 — Jag erinrar om att detta resultat följer av artikel 322.10 i civilprocesslagen, vilken enligt artikel 21.1 i lag nr 554/2004 även är tillämplig i förvaltningsmål.

51 — Kommissionen hänvisar här till domen Weber's Wine World m.fl., (C-147/01, EU:C:2003:533).

53. Även om jag medger att detta kan leda till en diskussion som går utanför föremålet för begäran om förhandsavgörande⁵² har likvärdighetsprincipen enligt min mening inte iakttagits om ett senare avgörande från den nationella författningsdomstolen kan leda till en ändring av en tidigare lagakraftvunnen tvistemålsdom, och således möjliggöra återbetalning av felaktigt påford skatt, om en dom från EU-domstolen inte kan ge samma resultat. I en sådan situation skulle rättigheter som följer av den nationella konstitutionen åtnjuta större skydd än rättigheter som följer av unionsrätten, och sistnämnda rättigheter skulle således inte åtnjuta samma skydd som denna kategori av rättigheter åtnjuter enligt nationell rätt. Enligt artikel 322.9 i den rumänska civilprocesslagen råder ett liknande asymmetriskt förhållande mellan den rättsverkan som tillmäts Europadomstolens domar och den rättsverkan som tillmäts EU-domstolens domar.

VI – Förslag till avgörande

54. Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår jag att domstolen besvarar tolkningsfrågorna från Tribunalul Sibiu på följande sätt:

Artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och den effektivitetsprincip som anges i domstolens praxis utgör inte hinder för nationella bestämmelser enligt vilka resning avseende nationella domstolsavgöranden är möjligt i förvaltningsmål när det är fråga om ett åsidosättande av principen om unionsrättens företräde, medan det inte är möjligt att bevilja resning avseende nationella domstolsavgöranden i tvistemål på samma grund. Ett villkor för detta är att det står tillräckligt klart vilket förfarande som ska tillämpas för att undanröja det aktuella åsidosättandet av unionsrätten, och ett lagakraftvunnet avgörande från en domstol som *ex officio* borde ha förklarat sig obehörig får inte hindra en enskild från att vända sig till en behörig domstol för att få sin sak prövad.

Likvärdighetsprincipen utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka det är möjligt att bevilja resning såvitt gäller nationella domstolsavgöranden som meddelats i tvistemål på grund av en senare dom från författningsdomstolen eller Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, men som inte ger samma möjlighet vid en senare dom från Europeiska unionens domstol.

52 — Jag erinrar om att enligt fast praxis får domstolen, när den prövar en begäran om förhandsavgörande, ta hänsyn till alla relevanta unionsrättsliga bestämmelser, även sådana som den hänskjutande domstolen inte uttryckligen har nämnt. Se, exempelvis, dom Efir (C-19/12, EU:C:2013:148), punkt 27.